

Då några runstenar på dessa platser icke finnas upptagna i Peringskiölds *Monumenta* och i *Bautil*, betyder detta säkerligen, att uppgifterna i *Ransakningarna* (de äro troligen meddelade av dåv. pastorn i Gottröra Erik Hammerinus) ha blivit undersökta av Hadorph på hans resa med negativt resultat. Det torde m. a. o. här ha varit fråga om resta stenar från forntiden utan inskrift, som av ortsbefolkningen ha blivit betecknade såsom »runstenar». Jfr ovan Östuna sn och Husby-Långhundra sn.

501. Närtuna kyrka.

Pl. 99.

Litteratur: B 217, L 585, D 2: 173. J. Rhezelius, F 1 2 n:r 98; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 22; Kyrkoinventarium 1828 (ATA); UFT h. 9 (1880), s. 149; E. Brate, Anteckningar 1914 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2 n:r 98); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 217); Dybeck a. a.; E. Brate foto 1914 (ATA).

Runstenen sitter inmurad på yttersidan av norra gaveln till sakristian, nära marken. Detta omtalas på samma plats i *Ransakningarna*: »På Närtuna Kyrekiegård uthi Sacristije Muren på Gafwelen sitter en Runasteen påriktadt, men des betydningh weet ingen.» Träsnittet i *Monumenta* har påskriften: »Närtuna i Kyrkemuren» (B 217: »Kyrkomuren», L 585: »I kyrkomuren»). I kyrkoinventariet 1828 meddelas: »Nederst i norra gaveln af Sacristian är en Runsten inmurad, till en del under jord, och på den öfriga är inskriften nära utplånad.» Dybeck: »Stenen ligger i grunden till sakristian på norra sidan om kyrkan och utantill.» UFT h. 9 (1880): »I foten af sakristimuren.»

En teckning av J. H. Rhezelius finnes bevarad, men utan någon anteckning om platsen. Detta är förmodligen också anledningen till att inskriften icke finnes upptagen i Burei samlingar. Stenen utvisar emellertid samma tillstånd som nu, med toppen avslagen, och den befann sig därför säkerligen i sakristiemuren, då den avtecknades av Rhezelius.

Småfläckig, svart och vit granit. Höjd 2,40 m., bredd 1,24 m. Ristningens höjd 1,67 m., bredd 1,15 m. Ojämnt huggen, delvis ganska djupt, delvis grunt med endast svagt antydda linjer. Toppen var avslagen, redan då stenen blev infogad i sakristiemuren, och en del av inskriften är därför förlorad. Även nedtill utmed marken är stenen skadad, och runorna på ristningens v. sida äro därför otydliga. F. ö. är inskriften tämligen väl bevarad.

Inskrift:

sbialbupi i auk i hulfr i auk i hulmfastr auk i keir - . . . þur sin auk sun biarn

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Spjallbudi ok Ulf ok Holmfastr ok Gæir - . . . [fa]ður(?) sinn ok sun Biorn.

»Spjallbude och Ulv och Holmfast och Ger - . . . sin fader(?), och son Björn.»

Till läsningen: Vid inskriftens början finnes intet sk; ej heller vid dess slut. Sk saknas även efter 29 r, 40 r, 43 n, 46 k och 49 n. Första namnet 1—9 **sbialbupi** är fullt tydligt. 33 k är icke stunget. 34 e är däremot tydligt stunget med en liten prick. Nedre bst i 36 r är otydlig, och runan liknar ett b; att den varit avsedd som r, synes dock säkert. Av följande runa finnes blott en liten del av hst i behåll. På v. sidan börjar inskriften med 38—40 **þur**. Framför 38 þ finnes intet spår av någon runa i behåll.

Rhezelius: 5 r. 29 r saknas; likaså 36 r. 34 a. Mellan 35 i och 38 þ finnes ingen runa. 41—46 **sina i uk. 47 k.** — Hadorph och Helgonius (B 217): 5 u. 36 b. — Dybeck: 5 l. 36 b. »En svag och mycket osäker rista är till venster om i uti **sin.**» Dybeck ifrågasätter alltså läsningen 38—43 **þurstin.** — Brate: 5 l. 36 r.

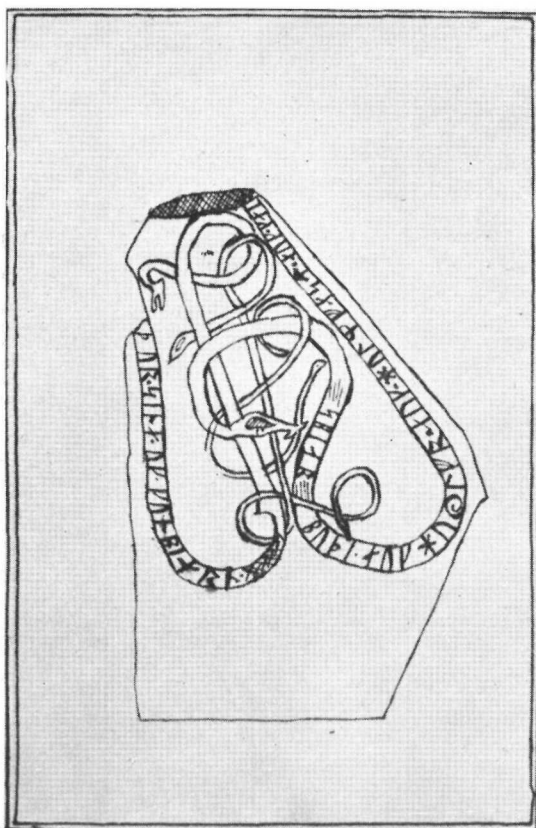

Fig. 245. U 501. Närtuna kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 246. U 501. Närtuna kyrka.
Efter B 217.

Om mansnamnet *Spjallbudi* se U 88, om *Holmfastr* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100. Inskriftens fjärde namn har tydligen varit sammansatt med *Gæir-*. Ristaren använder *r* i stället för *æ* även i 13—17 *hulfr*. Namnet på den döde, över vilken stenen är rest, har stått på det förlorade toppstycket. Därefter har följt ett ord, varav endast slutet, 38—40 *pur*, är bevarat. Huruvida det har varit *fapur* eller *bropur*, kan därför ej avgöras. Slutet av inskriften, 44—54 *auk sun biarn*, är oklart. I *UFT* h. 9 (1880), s. 149 tolkas senare delen av inskriften: »(de läto resa denna sten efter N. N.) sin (fa)der och sonen Björn», och det anmärkes, att »orden *sonen Björn* hänföra sig naturligtvis till fadren till de i inskriften uppräknade bröderna». Björn skulle i så fall ha varit en broder till Spjallbude och de andra, som ha rest stenen. Det förefaller emellertid egendomligt, att inskriften ej direkt anger hans släktskapsförhållande till dessa, såsom normalt är fallet: »... efter N. N., sin fader, och efter Björn, sin broder». En annan möjlighet vore, att Björn är son till en av de fyra bröderna som resa stenen, snarast till Spjallbude, som nämnes först och som väl har handlat å de övrigas vägnar. Sålunda: »... efter N. N., sin fader, och (Spjallbude efter sin) son Björn.» Det starkt förkortade och språkligt otillfredsställande uttryckssättet kan knappast helt förklaras genom brist på utrymme. Det finns faktiskt plats för ytterligare flera runor i den v. runslingan, och ristningen hade därigenom fått ett mera symmetriskt utseende. Att ordet *sin* har blivit utelämnat, kan givetvis bero på bristande uppmärksamhet hos ristaren, i det att det skulle ha följt omedelbart efter det snarlika ordet *sun*. Slutligen återstår den möjligheten, att *sun biarn* står i stället för *sun biarnar* och är en apposition till faderns namn, samordnad med *fapur sin*; sålunda: »... efter N. N., sin fader och Björns son».

Björn skulle i så fall ha varit farfadern till de fyra män, som ha låtit resa stenen. Det är dock svårt att förstå, varför de sista runorna -**ar** skulle ha blivit utelämnade.

Alla de tre försök att förstå inskriften, som här ha framställts, räkna sålunda med vissa svårigheter. Och det är icke lätt att ge något av dem ett bestämt företräde framför de övriga.

502. Ingelsta, Närtuna sn.

Pl. 100.

Litteratur: E. Brate, Anteckningar 1915 (ATA).

Äldre avbildning: E. Brate foto 1915 (ATA).

Om fyndet av runstenen underrättades lektor E. Brate genom brev den ¹¹/₉ 1909 av orgelnisten Z. Carlsson i Frösunda: »Vid besök här om dagen å Ingelsta (min födelseby) fick jag under samspråk med arrendatorn Karl Jansson höra, hurusom han, då han ville bortföra en stenhop å 'stora skönvellet', fann en runsten liggande framstupa bland de andra stenarne, och fann jag, att så är. Stenen ligger till större delen nedsänkt i jorden, runorna synas vara rätt tydliga. Stället är på slutningen åt Mälhamra i närheten av vattendraget mellan Hederviken och Sparren.» År 1914 flyttades stenen och lades på kant på en berghäll i åkern, 30 steg N om fyndplatsen. Här blev stenen rest år 1927 på bekostnad av Närtuna kommun.

Gärdet, där stenen står rest, är beläget alldeles invid och S om Vallhamra, den första bebyggelsen V om Ingelsta vid vägen från Närtuna kyrka till Malmby. Berghällen, på vilken stenen är fäst, ligger 140 m. ÖSÖ om Vallhamra mangårdsbyggnad, 90 m. S om landsvägen.

Stenen utgör ett fragment, och vad som återstår är nedre hälften av den ursprungliga runstenen. Ljusgrå granit. Höjd 1,45 m., bredd (över ristningens nedersta linje) 1,02 m. Ytan är tämligen jämn. Ristningen är utförd med mycket fina, smala linjer. Delvis är ytan skadad och inskriften svårläst.

Inskrift:

ulfr × **iu** ... **faður** **sin** × **uk** × **brup** - ... - **satu** ...

Ulfr ... faður sinn ok broð[ur] ... sattu ...

Till läsningen: Alla runorna i v. slingan äro tydliga. Intet sk framför 1 **u**, ej heller efter 5 **i**. Av 7 **f** finns endast en bst i behåll; av 10 **u** endast en del av bst. Efter 11 **r** finns sannolikt icke sk; efter 14 **n** är det mycket svagt. 17 **b** är otydligt; nedre bst saknas helt. Övre bst i 18 **r** är tydlig, den nedre mycket svag. 19—20 **up** är tydligt. Av hst i följande runa finnas ett par cm. kvar. Framför 23 **s** finns övre delen av en hst, men intet sk mellan denna runa och **s**. 25 **t** är tydligt och säkert, v. bst tydligast; runan är sålunda icke **l**. — Brate: 22—27 **i** · **salu**.

Ristningen tillhör de oornamenterade stenarnas grupp. Sannolikt är den utförd av samme ristare som U 504. Slingan är emellertid icke såsom på denna ristning lagd i en sluten krets, utan de båda ändarna ha varit fria. Inskriften börjar nedtill på v. sidan av stenen, såsom exempelvis på U 336, U 518 och U 586. Den har sedan gått i flera jämnlöpande rader upp och ned över ristningsytan och förmodligen varit ganska lång. Hur den i detalj har sett ut, kan icke avgöras på grund av stenens fragmentariska skick. Det kan tänkas, att runslingan har varit lagd på ungefär samma sätt som på U 586, d. v. s. en yttre slinga har gått i en stor båge runt stenen och fortsatt i en inre vindling. Jfr även U 258 och U 358. I så fall skulle runorna läsas i ordningsföljden 1—6, 22—26, 7—21. Det är emellertid även möjligt, att mönstret i huvudsak varit detsamma som på U 518, endast med den skillnaden att slingan på h. sidan böjt av ännu en gång inåt och uppåt. Ordningsföljden bleve då 1—6, 7—21, 22—26.